

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА

ЉУБИША М. ПОПОВИЋ

СРПСКА ПОЛИТИЧКА ТРАДИЦИЈА
У ДЕЛУ СЛОБОДАНА ЈОВАНОВИЋА

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

Београд, 2014.

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА

ЉУБИША М. ПОПОВИЋ

СРПСКА ПОЛИТИЧКА ТРАДИЦИЈА
У ДЕЛУ СЛОБОДАНА ЈОВАНОВИЋА

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

Београд, 2014.

**UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF POLITICAL SCIENCE**

LJUBIŠA M. POPOVIĆ

**SERBIAN POLITICAL TRADITION
IN WORK OF SLOBODAN JOVANOVIĆ**

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2014.

Ментор:

1. **Редовни професор др Вукашин Павловић**, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука – Београд.

Чланови Комисије:

2. **Редовни професор др Јовица Тркуља**, Универзитет у Београду, Правни факултет – Београд
3. **Редовни професор др Јован Базих**, Универзитет у Приштини, Косовска Митровица, Учитељски факултет у Призрену, Лепосавић
4. **Ванредни професор др Зоран Стојиљковић**, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука – Београд

Датум одбране _____

Резиме

Овај истраживачки напор нуди одговор на упитаност колико је Слободан Јовановић, као велико име српске друштвене науке, у своме научном делу био заокупљен сложеним корпусом српске политичке баштине.

Овом истраживачком задатку припада „право првенства“ јер према научној мисли Слободана Јовановића успоставља нову сазнајну димензију стављајући у први план предуго научно затурену и политички затирану тему српске политичке традиције. Истраживач је у научном, интелектуалном и политичком отиску Слободана Јовановића „препознао“ афирматора политичке социологије и у склопу тога политичку традицију и процесе везане за њу.

Користећи „традиционалне“ истраживачке методе и умеће прибирања поузданих научних сазнања аутор је доличну пажњу наменио теоријским аспектима српске политичке традиције. Као резултат истраживања научној јавности је понуђен разуђенији приступ категорији српске политичке традиције који у много чему премаша досадашња виђења ове тематике. Целину тог теоријског концепта српске политичке традиције творе: 1) **извори** (српска средњовековна држава и црква, косовски мит, епска поезија, историјске личности, византијски, османлијски и европски утицаји, значајни мислиоци, локални обичаји и светковине); 2) **обележја** (слободарство, правдољубље, родољубље, једнакост, неслога, ауторитарност, насиље и репресија, национализам, стереотипи); 3) **садржина** (устава, политичке институције, друга политичка и правна акта, парламентарни живот, страначке борбе, значајни политички догађаји и личности, политички ритуали, државни симболи и празновање), и 4) **спољни и унутрашњи фактори** који обликују политичку традицију (политичке елите, владари, народ, војска, савезници, светски тутори, интеграције, транзиције).

У истраживању је потенцирана универзалност традиције као планетарне творевине која се прелива преко генерацијских граница, државних и националних међа, простора и времена. Традиција је означена као целина колективног искуства, устаљених схватања, понашања и вредности чиме је осигураван опстанак, развој и идентитет појединца и друштва. Наглашена је њена улога “стандардног” начина понашања у политичком животу Србије у дужем временском периоду. Традицији припада избор највреднијег из политичког живота. Свака разумна политика рачунала на политичку традицију као на везивно ткиво међу генерацијама политичких

делатника. Србија XIX века је именована за полазиште свих појавних облика српске политичке традиције јер све што се одиграло у том веку, у каснијем историјском ходу, уз неке нијансе, приказало се као „већ виђено“.

У овом истраживачком подухвату засигурно је потврђено да Слободан Јовановић није израдио самосталну теорију, систем или концепт српске политичке традиције. Он, такође, није ни њен аналитичар, апологета или критичар, већ понајвише њен тумач. У његовим радовима нађено је упориште за један, у основи, реалистички политиколошки приступ са наглашеним социопсихолошким тумачењем српске политичке традиције. По своме домету Јовановићево виђење истаживане теме није оригинално, али су изложена драгоцене запажања која остају незаобилазна тековина за политичку теорију, политичку историју, политичку социологију, политичку културу и политичке посленике у Србији. Ликови политичара и државника чине својеврсни колорит у Јовановићевим историјским и политичким анализама. То је последица његовог исправног уверења да су људи у политици важнији од институција.

Истраживање је следило јасно постављену аналитичку шему и на основу теоријских индикатора идентификовано је присуство следећих елемената српске политичке традиције у Јовановићевом делу:

Прво, политичке институције Србије у XIX веку, као неизоставни део политичког наслеђа;

Друго, власт династије Обреновића, као пример ауторитарне традиције владања;

Треће, страначке борбе, као вид традиционалних сукоба унутар српске државе и друштва;

Четврто, државни и страначки лидери, као израз традиционалног односа политичке моћи појединца на лидерској позицији;

Пето, ширење политичких идеја и покрета по Србији, као део европске и српске политичке традиције;

Шесто, поратна Југославија као „чист тоталитарни режим“ харизматског вође и партије;

Седмо, српски национални карактер, као чинилац политичке традиције;

Осмо, екстремна политичка понашања или традиција политичког насиља и репресије, и

Девето, лично искуство научника у политици.

Истраживач на примеру личности и дела Слободана Јовановића примерава поруку актуелном тренутку српске државе и друштва. Јовановић је био европски мислилац забринут над судбином свога народа и своје државе. Да је било више таквих мисленика као што је он, вероватно би Србија, њена елита и народ реалније одмеравали своје понашање и умешније се уклапали у демократска мерила са којима су се други народи већ саживели.

Како је питање политичке традиције за Србе питање “укорењивања и искорењивања” као народа, одговорност српских научних прегалаца у тумачењу политичке традиције је тим већа и значајнија.

Кључне речи: политичка традиција, српска политичка традиција, Слободан Јовановић

Научна област:

Политичке науке:

Ужа научна област:

Политичка социологија:

УДК:

Resume:

This research offers the answer to the question how much Mr. Slobodan Jovanovic as, a respectable name of Serbian social science, was involved in a complex corpus of the Serbian political heritage.

This research has "priority", as according to the scientific theory of Slobodan Jovanovic, a new knowledge dimension is established imposing the scientific theme that was pushed away for long time, concerning the Serbian political tradition. The researcher of recognized intellectual and political heritage.

Using "traditional" research methods and the knowledge of collecting reliable scientific knowledge, the author paid required attention to the theoretical aspects of the Serbian political tradition.

As a result of the research, it is offered to the science publicity a weaker approach to the matter of the Serbian political tradition that overcomes in a great deal the existing view of this theme.

The essence of this theoretical concept contains:

1. medieval Serbia and its church, the Kosovo myth, epic poetry, historical heroes, Byzantine Empire, Osmanli and European influence, eminent scientists, local costumes and events,
2. significations like freedom ship, justice, equality, conflict, the authorities, treasure and violence, nationalism, stereotypes,
3. the content (regulations, political institutions, other political and legal acts, parliamentary status, political fights, significant political affairs and persons, political procedures, governmental symbols and celebrations), and,
4. foreign and interior actors that construct the political tradition, political elites, rulers, people, army, allies, the world`s tutors, integration, transition.

In this research it is stressed the universal tradition as a planet gain that is beyond generation borders, state and national borders, time and space. Tradition is marked as an overall national experience behavior and values that secure the existence development and personal identity same as the identity of society. Its role of "standard" is stressed, as well as

the behavior in political life of Serbia in a longer time. Tradition gains the most valuable in political life. Each reasonable policy counts on political tradition as connecting body between generations of politicians. Serbia of 19th century is named as the initial place of all new appearances of Serbian political tradition, because everything that happened in that century looking through the latest happenings, more or less showed as "deja vu". In this research it is confirmed that Slobodan Jovanovic didn't make personal theory, system or a concept of Serbian tradition. He is not analyst as well, nor its apologist or a critics, but above all its interpreter. In its works a strong base for realistic political approach is found with clear socio-psychological explanations of Serbian political tradition. The research of the topics is not original concerning its target but its valuable remarks are given that represents respectful value for the political theory, political history, political sociology, political culture and political followers in Serbia. Personalities of politicians represent colorful variety of them in his historical and political analyses. Its result of Jovanovic's right state that people in politics are more important than the institutions itself. The research followed clearly established analytical theme based on some theoretical indicators which identified presence of the following elements of Serbian political tradition in Jovanovic's work. First, political institution in Serbia in 19th century, as unavoidable art of political heritage.

Second, The rule of Obrenovic dynasty as an example of traditionally authoritative rule.

Third, conflict between parties as a traditional way of fighting among them, within Serbia and its society.

Fourth, state and party leaders as a result of traditional relationship of personal political power on a leading position.

Fifth, spreading of the political ideas and movements through Serbia as a part of the European and Serbian political traditions.

Sixth, postwar Yugoslavia as a pure "totalitarian regime" of the charismatic leader and his party.

Seventh, the Serbia national identity as the essence of its political tradition.

Eight, the extreme political behavior or the tradition of political violence and repression
and

Ninth, a personal experience of the scientists in policy.

The researcher having example of personality of Slobodan Jovanovic and his work is giving the message in a current moment of Serbia. Jovanovic was an European thinker concerned about his people`s destiny and his country. If there were more thinkers like him, Serbia and its elite would probably create its action more realistically and would fit into democratic standards more skillful that other nations had already accepted.

Since the political tradition for the Serbs is the question of the "rooting or eradication" it is greater responsibility of Serbian scientist for explaining the political tradition.

The key words: political tradition, Serbian political tradition, Slobodan Jovanovic.

С А Д Р Ж А Ј:

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

1. ИСТРАЖИВАЊЕ СРПСКЕ ПОЛИТИЧКЕ ТРАДИЦИЈЕ	3
1.1. Теоријска утемељеност истраживања	3
1.2. Сложеност и оправданост истраживања	9
2. СРПСКА ПОЛИТИЧКА ТРАДИЦИЈА	11
2.1. Основна значења политичке традиције и сродних појмова	11
2.2. Теоријска мисао о српској политичкој традицији	27
2.3. Обележја српске политичке традиције	49
2.4. Косово – предање и српско историјско памћење	52
2.5. Место слободе и правде у српској политичкој традицији	54
2.6. Традиција уставности и парламентаризма у Србији	57
2.7. Српски владари или традиција самовлашћа	65
2.8. Странчарење Срба као „национална бољка“	72
2.9. Насилничко наслеђе у политичком животу	81
2.10. Политичке елите између аутократије и национализма	85
2.11. Српски усуд – поделе и обмане	91
2.12. Српски политички етос	98
2.13. Политички симболи	102
2.14. Србофобија и српска колективна кривица	107
2.15. Срби, њихови савезници и светски тутори	110
2.16. Политичка интеграција и превладавање прошлости	114
2.17. Политичка транзиција и повратак прошлости	117
2.18. Ка демократској политичкој традицији	119
3. СЛОБОДАН ЈОВАНОВИЋ И СРПСКА ПОЛИТИЧКА ТРАДИЦИЈА	124
3.1. Политичке институције Србије у XIX веку	124
3.2. Владачка власт Обреновића	129
3.3. Српске политичке странке	135
3.4. Страначке вође	144
3.5. Политичке идеје и покрети у Србији	154
3.6. Српски национални карактер	163
3.7. Поратна Југославија	173
3.8. Екстремна политичка понашања	181
3.9. Бележници српске политичке традиције	188
3.10. Научник у политици	197
4. ЗАКЉУЧНО РАЗМАТРАЊЕ	201

ЛИТЕРАТУРА

Прилог 1.

Изјава о ауторству

Потписани-а _____

број уписа _____

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да предложена дисертација у целини ни у деловима није била предложена за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

Потпис докторанда

У Београду, _____

Прилог 2.

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора _____

Број уписа _____

Студијски програм _____

Наслов рада _____

Ментор _____

Потписани _____

изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла за објављивање на порталу **Дигиталног репозиторијума Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског звања доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис докторанда

У Београду, _____

Прилог 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

која је моје ауторско дело.

Дисертација са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство – некомерцијално
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

Потпис докторанда

У Београду, _____

Поповић М. Љубиша

Рођен је 29. маја 1952, у Белој Паланци.

Завршио гимназију у Крушевцу, а Факултет политичких наука у Београду.

Магистрирао на Правном факултету у Београду.

Седамдесетих и осамдесетих година минулог века објављивао краће теоријске и истраживачке радове из области политичке теорије, културе и информисања у часописима и штампи.

У току радне каријере обављао послове аналитичара, истраживача, саветника, координатора, руководиоца, функционера у различитим областима рада: привреда, политичке организације, државна управа, трговина, осигурање.

Објавио књигу белетристике „Хербаријум речи“ 2000. године. Аутор два позоришна комада.